

Erityisen ansiokasta on se, että useassa artikkelissa kiinnitetään huomiota siihen, miten aikaisemmassa tutkimuksessa tutkijoiden oma teksti on vaikuttanut heidän tekemiinsä tulkintoihin (Syreeni ja Banschbach Eggen). Tämän tyyppistä pohdintaa olisi kaivannut myös artikkelien kirjoittajilta. Kunkin ajan Jeesus-kuvalla on tunnetusti tapana heijastaa aikansa ilmiöitä. Vainututtaako 2000-luvun alun konteksti jotenkin siihen, miten historiallista Jeesusta tutkitaan ja millaisiin tuloksiin Jeesuksen identiteetistä päädytään? Vaikka teoksen anti on suunnattu enemmän tutkijoille kuin laajemmalle yleisölle, myös satunnainen lukija saanee kirjasta virikkeitä ja pohdittavaa.

SUSANNA ASIKAINEN
TEOL. TRI., HELSINKI

JOHN M. G. BARCLAY
Paul and the Gift. Grand Rapids, MI: Eerdmans 2015. 656 s.

Harva eksegeettinen teos rohkenee luvata lukijoilleen yhtä paljon kuin John Barclayn *Paul and the Gift*, monografia Paavalin armon teologiasta lahjan käsitteen valossa. Esipuheessa Barclay toivoo kirjan olevan historiallisesti uskottava, eksegeettisesti vastuullinen, teologisesti sivistynyt ja hermeneuttisessa mielessä hyödyllinen. Eksegeetit ovat viime vuosikymmeninä olleet kernaasti jonkin tutkimussuuntauksen tuolla puolen (beyond), ja niinpä myös Barclay lupaa tarjota Paavali-tulkinnan, joka on päässyt eteenpäin niin reformaation tulkintatraditiosta kuin ”Uudesta Paavali-näkökulmastakin”. Vielä harvempi teos onnistuu lunnastamaan lupauksensa siinä määrin kuin tämä avartava lukukokemus, joka tarjonnee aihetta debattiin Paavali-tutkimuksen seuraavan vuosikymmenen ajaksi.

Kirja lähestyy armon käsitettä lahjan antropologisen ja historiallisen tutkimuksen kautta sekä tarkastelee näkemyksiä armosta toisen temppelein ajan juutalaisilla kirjoittajilla ja Paavalilla. Keskeinen tulokulma Paavalin teologiaan on Kristus-tapahtuman ymmärtäminen lahjana, johon pätee lahjan antamisen ja saamisen dynamiikka. Paavali asetetaan huolellisesti juutalaiseen ja kreikkalais-roomalaiseen kontekstiinsa, ja hänen erityiskorostuksiinsa suhteutetaan aikalaiskirjoittajien painotuksiin. Analyysin aikana paljastuu, että ”armon on kaikkialla toisen temppelein ajan juutalaisuudessa, mutta se ei ole kaikkialla samaa” (s. 6).

Barclay lähtee liikkeelle lahjan antropologisesta tutkimuksesta ja etenee kreikkalais-roomalaisten kirjoittajien käsityksiin lahjojen antamisen dynamiikasta. Antropologinen tarkastelu osoittaa, että vapaan ja vastikkeettoman lahjan ihanne on modernin länsimaisen kulttuurin tuote. Paavalin ajan maailmassa lahjat kuuluivat vastavuoroisiin suhteisiin: vaikka osapuolilla olisi ollut suurikin statusero, lahjan vastaanottamiseen kuului olennaisena osana velvollisuus vastata siihen. Oli myös tyypillistä mitoittaa lahja huolellisesti saajan arvon ja ansioiden mukaan. Barclay kehottaakin länsimaisia tutkijoita tiedostamaan omien lahja- ja armokäsitystensä kulttuurisidonnaisuuden.

Kirjan toisessa luvussa tarjoillaan käsitteellisiä työvälineitä, joiden avulla on mahdollista pureutua eri kirjoittajien käsityksiin armosta lahjana ja eritellä näiden käsitysten eroja ja yhtäläisyyksiä. Jos lahjan antaja on Jumala, hän epäilemättä antaa hyviä ellei peräti täydellisiä lahjoja. Mutta millainen on täydellinen lahja? Barclay esittää, että täydellisen lahjan idea voidaan viedä äärimmäisyyksiin kuudella eri tavalla, joita hän nimittää lahjan idean täydellistymiksi. Ensiksi, on mahdollista korostaa lahjan runsautta: mitä yletömämpi lahja on, sitä täydellisem-

pi se on. Toiseksi voidaan tarkastella lahjan antajaa. Lahjan antajan ainutlaatuisuus merkitsee, että hän toimii vain ja ainoastaan hyväntahtoisesti ja tuottaen pelkkää hyvää. Markion ei ole ainoa teologi, joka korostaa, että Jumalan armon kääntöpuolena ei voi olla jumalattomien rankaiseminen ja tuhoaminen. Kolmanneksi lahjan ensisijaisuus puolestaan liittyy lahjan ajoitukseen. Koska Jumala antaa lahjansa ensin, lahja ei ole vastalahja vaan spontaani avokätisyyden osoitus. Edelleen lahjan epäsuhtaisuus merkitsee, että lahjan antaja ei varmista, että saajat ovat lahjan arvoisia. Kiusaus kääntää tämä ansiottomaksi armoksi on suuri, mutta Barclay itse systemaattisesti välttelee vastaavia ilmauksia. Lahjan vaikuttavuus puolestaan keskittyy siihen, mitä lahja saa vastaanottajassa aikaan. Lopuksi vastavuorottomuus merkitsee, että lahja irrotetaan vastalahjojen kierteestä. Nykyajalle tyypillinen altruistisen antamisen ihanne ei kuitenkaan ollut antiikissa tavallista. Nämä kuusi lahjan mahdollista täydellistymää esiintyvät harvoin yhtäaikaa. Usein teologiset tekstit pitävät esillä muutamia niistä.

Barclayn hieman hankalasti nimettyjen käsitteiden arvo paljastuu kirjan kolmannessa luvussa, jossa hän soveltaa niitä Paavalin tulkintahistoriaan. Barclay osoittaa, kuinka tulkitsijat antiikista nykypäivään lukevat Paavalia omien armokäsitystensä valossa. Puhuessaan vapaasta tai silkasta armosta kirjoittajat voivat tarkoittaa tyystin eri asioita ja olla sokeita omastaan poikkeaville armon määritelmille. Niinpä ”Augustinus ei uskonut armoon enemmän kuin Pelagius; hän yksinkertaisesti uskoi siihen *eri tavalla*” (s. 77).

Kirjan toisessa osassa (luvut 5–10) tarjotaan vaihtoehto E. P. Sandersin klassikkoteoksessaan *Paul and Palestinian Judaism* hahmottelemalle liitonomismille. Barclay tarkastelee viiden toisen temppelein ajan juutalaisen tekstin teologiaa Jumalan armosta ja hyvyydestä. Mu-

kaan ovat valikoituneet *Viisauden kirja*, Filon Aleksandrialaisen teokset, Qumranin *Hymnien kirja (Hodayot)*, Pseudo-Filonin *Liber Antiquitatum Biblicarum* ja 4. *Esran kirja*. Siinä missä Sanders löytää yhtenäisen soteriologisen periaatteen toisen tempelin ajan teksteistä, Barclay korostaa eroja eri kirjoittajien armokäsitysten välillä. Esimerkiksi Qumranin hymneissä ylistetään Jumalaa, joka antaa armonsa kurjille ja arvottomille, kun taas Filon tähdentää Jumalan oikeudenmukaisesti antavan lahjan sa niille, jotka ovat osoittautuneet lahjan arvoisiksi. Lahjan käsitteen kuusi mahdollista täydellistymää auttavat vertaamaan tekstien erityiskorostuksia ja eroavuuksia ennennäkemättömällä tavalla. Samalla lukijalle avautuu, miksi osa tutkijoista vie Sandersin teorian niin pitkälle, että juutalaisuus näyttäytyy armon uskontona, kun taas toiset tyrmäävät tällaiset väitteet, koska eivät löydä juuri lainkaan esimerkkejä varsinaisesta tai puhtaasta armosta.

Kirjan kolmas osio (luvut 11–13) siirtää viimein huomioon Paavaliin. Galatalaiskirjeestä tarjotaan tulkinta, joka keskustelelee jatkuvasti ”Uuden perspektiivin” kanssa, erityisesti N. T. Wrightin ja James D. G. Dunnin tulkitsemana, mutta ottaa siihen lopulta etäisyyttä. Roomalaiskirjeen käsittely luvuissa 15–17 on tiiviimpää, ja lukuisat kiinnostavat teemat jäävät väistämättä vähälle huomiolle, kun Barclay kommentaarityylin sijaan keskittyy suuriin linjoihin. Erityisen onnistunut on Roomalaiskirjeen luvun 9 käsittely, jossa Paavali Barclayn mukaan tulee Israelin valinnan vaiheita ruotiessaan esittäneeksi lyhyen ”armon historian”. Sekä Galatalais- että Roomalaiskirjeen analyysin läpäisee huomio, että Paavalin teologialle on ominaista korostaa perustavanlaatuisia vastaavuuden puutetta Kristus-lahjan arvon ja lahjan saajien ansioiden välillä.

Barclayn asiantuntemuksen laajuus on vaikuttavaa. Hän tekee tarkkanäköisiä huomioita niin Markionista kuin Karl Barthistakin sekä analy-

soi, abstrahoi ja vertailee antropologian virtauksia siinä missä Paavali-tutkimustakin. Hänellä on taito nähdä metsä puilta ja tiivistää vuosikymmenien debatteja muutamaanki virkkeeseen. Kirjan tyyli on selkeä ja ilmaisultaan elegantti. Erityisen ihailtavaa on Barclayn vilpittömän yrityksen ymmärtää niin antiikin kirjoittajia kuin omia nykykollegoitaan ja esittää heidän ajatuksensa huolellisesti ja omassa asiayhteydessään. Lähestymistapa on tyystin toisenlainen kuin N. T. Wrightin viimeaikaisessa Paavali-järkäläessä *Paul and the Faithfulness of God* (2013), jossa Wright sivaltelee suuripiirteisesti oikealle ja vasemmalle pyrkien saattamaan niin kuolleet kuin elävätkin vastustajansa nauretetaan valoon. Barclay ei kuitenkaan ymmärrä ketään siinä määrin kuin Paavalia. Myötäkärvinen lukustrategia tuottaa Paavali-tulkinnan, jossa kaikki kääntyy viime kädessä parhain päin. Apostoli näyttäytyy loppujen lopuksi merkittävästi johdonmukaisempana kirjoittajana kuin mitä lukija terävänäköisen analyysin aikana ennakoii. Siinä missä esimerkiksi Heikki Räisänen löytää räikeitä ristiriitoja Roomalaiskirjeen luvuissa 9–11, Barclay esittää käänteet argumentaation ”kehittymisenä”.

Kirjan suurin anti on ennen kaikkea sen tarjoamissa käsitteellisissä työkaluissa, joilla on mahdollista pureutua mitä erilaisimpiin teologisiin teksteihin, joissa armolla tai Jumalan hyvydellä on keskeinen asema. Innostunut vastaanotto Society of Biblical Literature -yhdistyksen vuosikonferenssissa ennakoii senlaatuista menestystä, että kukaan Paavali-tutkija ei voi jättää teosta huomiotta. Tulevina vuosina tullaan epäilemättä näkemään koko joukko ehdotuksia siitä, mikä voisi täydentää Barclayn hahmottelemien armon täydellistymien lukumäärän kuudesta seitsemään, joka on teologeille tyydyttävämpi luku.

KATJA KUJANPÄÄ
TEOL. MAIST., ESPOO

PAUL K. MOSER

The Severity of God: Religion and Philosophy Reconceived. Cambridge: Cambridge University Press 2013. 237 s.

Pahan ongelma on yksi perinteisistä uskonnonfilosofisista ongelmista, jolla on useita erilaisia ilmenemismuotoja. Yksi tapa esittää tämä ongelma on kysyä, miksi hyvä ja kaikkivoipa Jumala sallii pahaa. Pohjimmitaan tähän Chicagon Loyola-yliopiston filosofian professori Paul Moser pyrkii vastaamaan kirjassaan *The Severity of God*. Kirjan nimen mukaisesti pahan ongelma koskee Moserin mukaan sitä, miksi Jumala sallii ihmiselämän olla ankaraa ja miksi Jumala on ankara. Tämän teeman lisäksi Moser jatkaa kirjassa pitkälti samojen aiheiden kuvailua kuin aiemmissa teoksissaan. Tämä näkyy fokuksen puutteena: moni sen aihepiireistä ei lopulta ole kovinkaan merkittävä ankaruuden teemalle tai pahan ongelmalle.

Kirja jakaantuu viiteen pääluukuun. Ensimmäisessä luvussa ”Ankaruus ja Jumala” Moser kuvailee lähinnä käsitystään palvonnan arvoisesta Jumalasta. Toisessa luvussa ”Ankaruus ja epävakaisuus” hän käsittelee ihmiselämän muuttuvuutta, epävakaisuutta ja sen merkitystä. Pahan ongelman kannalta tämä on kirjan keskeisin luku. Kolmannessa luvussa ”Ankaruus ja evidenssi” Moser selostaa uskonnollista tietoteoriaansa ja neljännessä luvussa ”Ankaruus ja pelastus” soteriologiaan liittyvää näkemystään Jumalan armon ja ihmisten tekojen välisestä suhteesta. Viidennessä luvussa ”Ankaruus ja filosofia” Moser kuvailee, millaista sitoutuneen kristillisen filosofian tulisi olla hänen uskonnonfilosofiansa valossa.

Moserin toistaa kirjassa positioitaan erilaisin painoituksin, ja sen voi lyhyesti esittää seuraavalla tavalla. Ihmiset ovat itsekkäitä, ylpeitä ja kykenemättömiä hyvän tekemiseen